

TANYAI CAFKÁK

Én már az első nap abba akartam hagyni a kellemetlen vendégeskedést a távoli rokonságnál, ám akkor soha sem ismerhettem volna meg a csorvási boszorkányt. Mert később kitudódott, hogy mindennek ő az okozója! Az öregasszony fájdalmas nyögéseiből, a lányok elejtett szavaiból, veszekedéséből mindjobban a titokzatos Veca néni alakja bontakozott elébem mint megszemélyesedett sejtetem. Hamarosan magam is belekéveredtem abba a kifejezhetetlen babonás hangulatba, melynek a félelem, a kíváncsi borzongás és a zaklatott képzelgés egyként sajátjai. Míg azonban nálam kellemes rezgő árnyékokat jelentett a gondolataimon, addig Nagymihályék valósággal bennie éltek az „elátkozottságban“ s az bár bizonyosan csak hiedelem volt, mégis megmérgezte cselekedeteiket, egész jelenvaló életüket.

Feleségem már az első éjjel ujságotlta, hogy Nagymihályékat elátkozták és az átok be is teljesedett.

— Mit gondolsz? a Lajos odajár— suttopta. — Nem tud elmaradni tőle. Megrontotta már az egész családot. A Julcsa néni ura azért veszett oda a hadifogságban. A Mancsi ura azért maradt el tőle. Irén nem kap vőlegényt, Lajost meg belebolondította magába. Nem látod hogy néznek ki? mint akik a meghabarodás szélén járnak.

Azt én is láttam, hogy rosszul vannak, hiába takarták előlünk. Julcsa néni fakó-kékre puffadt ábrázatát előttünk is többször belefúrta az izzadt vánkosba és csak a családjain síránkozott: „jaj, mi lesz veletek?!“ Irén, a kisebbik lány úgy tett, mintha szeretne bennünket, de ismeretlen indulatok töltötték el kis köpcös, elformátlanodott testét. Mancsi a tagbaszakadt hallgatag menyecske a hetedik határba kívánt bennünket, mert legalább másnak nem akarta mutatni a nyomorúságukat. Szégyeltette magát, majd meg kétségbeesetten akarta játszani a gazdag asszonyt; mintha minden rendbe lett volna. Pedig a tanyaház a züllés gyalázatos képét mutatta. Még jó hogy eltakarták valamennyire a rendezetlen eperfacsutakok s az a néhány gondozatlan, elmézésodott gyümölcsfa. Az udvar száradt az ürességtől, tyúkkárálást, kacshápopogást ott véletlenül se lehetett hallani. A komor nádtetős épület előtt semmi virág. Üresen ásitott az udvarra a tornác vedlett oszlopaival s a gazdakereső házvégi istállóból trágyás út vezetett a szétszórt trágyadombig. Egyedül a galambok szaporodtak el igencsak. Szakadatlan, mézes turbékolásuk

csak még növelte a háziak ingerültségét, akik csak a konyhában szerettek tartózkodni. Munkára alig tudta őket a beteg öregasszony kiverni s ha mentek, úgy mentek, mint valami nagy kínra. Lajos, a sovány, beesett szemű öreg legény; — akit állítólag megitatott a boszorkány Veca — gyakran meg is tagadta a parancsot. Állandóan ott pusmogott valamivel az istállóban vagy a színben, sárga lovát ajnározta, vagy a szekérderekben aludt, majd pedig hennünket bámult, városiakat, akik ide-oda sétálgattunk a harmincholdas elhanyagolt birtokon, a gyatrán metszett szőlőben. Ez a vad legény volt a kíváncsiságom kulcsa, mert ha már nyugalmat nem is, legalább valami magyarázatot szerettem volna kapni. Szívét akkor nyertem meg, amikor a két lány megrohanta a vacsora alkalmával:

— Gyere be a szobába aludni. Ez már így tovább nem mehet. Mindenki megszól, se sose kapsz lányt.

— Bemegyek én — mondta gonosz arckifejezéssel Lajos — de előbb kiszedem a vasrácsokat az ablakokból.

— Csak nem akarsz letenni róla?

— Mindenki abban találja élvezetét, amibe akarja — vigyorgott. Dohánytól sárga szájaszélét fényesre nedvesítette. — Ah — mondom, avatkoztam én is bele —, nem szabad a legény-lány dológba belemártani magunkat. Ugy vagyunk avval, mintha zúgó folyó elé emelnénk gátat. Megkerüli az ár és a víz újra összeér.

Manci menyecske sírvafakadt.

— Mindenünnket elhordja annak a banyának!

— Te is pénzelted a szeretődöt — vetette ellen Lajos. — A padlásról lopattad vele a kukoricát.

— Mit hazúsz te piszok! — ordított rekedten a menyecske és lehetett látni, hogy igaz.

— Az Istent is széthordanátok, de velem azt nem babráltok ki. Tik se vagytok különbek, mint ő. Irén kihez jár minden héten a városba? Ha nagyon annyira vagytok, itthagydöm az egész bagázst, oszt kimegyek Dániába, Svájcba.

Felugrott az asztaltól és rongyos bársonypantallóját csapkodva az állandóan kézben tartott szíjostorral-elüntetett hátra. Később felkerestem már azért is, mert a rokonság női részének nagyobb lett a dühös elfogódottsága ellenünk. Jelenlétünk akadályozta meg, hogy a szokásos nagy családi veszekedés kitörhessen, mely egy időre leszokta volt vezetni a felgyülemlett mérgeket.

— No Lajim — szólítottam meg becézve hízelkedve — mit búslakodsz itt a szalma tövében? Ne hallgass senkire, csak a te eszedre! — biztattam. Ám az ő esetében szó sem volt egy erényes fiatal bátorításáról, mely jól esik a jót tenni vélő léleknek. Lajim legény romlott volt, valóban a feje búbjától a nagyujja hegyéig, amennyire romlottnak lehet nevezni egy sorsáért visító állatocskát, kazalforgató, szomjas bivalyocskát. A bivaly is csak akkor jó, ha nem fekszik bele a pocsolyába a teli szekérrel, mondja az emberek erkölcsi ítélete.

Amikor szép csendesen kiszedtem belőle a történetet, akkor ki is derült, hogy a jóság-romlottság megszokott dogmáját valóban nem

lehetett az ő sorsába meríteni és mérni vele. A végén csak ennyit mondott:

— Miért? hát csak az úrnak van joga az élethez, meg akinek pénze van? Dolgoznék én, ha volna eredetje, de mikor a kormány, család, minden az emberen nyargal? Tavaly még csak kínlódtam a földdel, de az idén már ráhagytam.

— Te Lajos? nem vagy te lusta? — kérdeztem tőle.

— Na és ha az lennék? mit érnék vele, ha más lennék. Csak lestrapálnám magam a földdel és nem érnék semmit. Így meg az ember élvez ameddig tud. Sokáig beszélgettünk még együtt az öreg legénnyel. Be is kiáltottam a ház felé, hogy nála alszok a kocsiherékban. Lajost azonban egyre inkább feszélyezte a társalgás, mivel nem tudta mégse mi a szándékom. Felragyogtak a csillagok és a fürkésző csend éjszakába mosta a tanyát, az udvart s a föld az egész nap melegét most lehelte ki. Hánvtuk, vetettük magunkat a szekérenderékban, a szénát mind lehendzseltük s forró alaktalan pára-ként szállt el egy-egy gondolatunk. Amint hogy nem is lehetett volna megfogni életünk értelmét, mert akár az övé, akár az enyém, nevetséges karikatura lett volna. Odamondtam hát neki kujon arccal.

— Te Lajos! ma éjjel elmehetnénk Veca nénihez!

A legény felvidult, de kételkedett.

— Megcsalnád az asszonyt? Onnan anélkül nem lehet ám hazajönni. Ott elfogy az ember akarata.

— Az én dolgom az — válaszoltam neki.

Éjjel felé lopakodtunk ki a tanyáról, amikor már feljött a hold. Olyan zeg-zugos dűlőutakon mentünk, hogy nappal se találnék vissza rajta. Térdig feltürtük a nadrágjainkat a még mindig porzó homok ellen, mely árulónk lehetett volna. Lajos már értette a szökést, a kutyás tanyák kikerülését.

— Te Lajos? — kérdeztem tőle újra, amikor egy akácerdőn haladtunk keresztül. — Tényleg boszorkány a Veca néni?

— Eh, kénét! — pihent meg egy kicsit. — Csak ráfogják. Az biztos, hogy mindenben benne van a keze. Nagyon okos, élelmes asszony. Félnék tőle mint a tűztől. Nincs olyan férfi, akit az meg ne hódítana és abba látják a boszorkányságot. Pedig avval hódít, hogy igazat mond. A 70 holdas Fodor Janinak csak annyit mondott: Janikám, de sajnállak, mikor 30 éves finom ember létedre minden oldalról csalnak. Janinak aztán már nem lett maradása és észrevette, hogy mindenhol csalják. Hétre rá elkergette az asszonyt és azóta is odajár. Nagyobbrészt a legényeket is odaszóktatta már. Nekem csak annyit mondott, hogy Lajos fiam, te is úgy fogsz járni, mint édesapád. Kitömik a szemed valami ronda békával! Szégyen, gyátlázat, hogy 34 éves embernek, oszt nincs felesége? Mair a család választ, mi? És tisztára igaza volt. Én voltam az igazsamár a családban. Most pedig el akarom venni.

— Megbolondultál? — lepődtem meg én is.

— Dehogyan bolondultam! Többet érek avval, mint száz fia-

tallal. Még csak 42 éves és úgy senki se tud szeretni, mint ő. Már régen elhatároztam, iszen attól félnek a családban is.

— Dehát, amint hallom, cafska az az asszony.

— Az nagy tévedés! — magyarázott izgatottan a vénlegény. — Én nem láttam még egy férfivel sem. Még a kétméteres Takácsnak se sikerült, pedig annak oszt van ereje. Ő csak olyan a lányok közt, mint a királynő. Nem kívánok senkinek külön feleiséget. Neki a lányok csak üzlet.

É szavakra még jobban elcsodálkoztam. A kérdéses asszony szépségéről már eleget hallottam, de hogy hozzáférhetetlen legyen, ezt nem gondoltam volna. Hamarosan túlértünk az erdőcskén, két szikes lapon, majd egy homokbucka mögött felfedeztük a házikót. Az ablakrés izzó tűznek látszott a sötétben. Kutya nem volt, de a vastag sövénykerítés elzárta előttünk az utat. Csak állhatatos zörgetésre nyitottak kaput, miután hegyről-végre kikérdeztek, felismertek bennünket. Kis pitvarba vezettek, ahol újra meg kellett állni. Jó tíz perc mulva jutottunk be a szentélybe, azaz egy szobába, mely tarka rongypokrócokkal volt betéretegetve. Jobbról is, balról is padok húzódtak a fal mellett, mint primitív páholyok, az előtérben pedig magános szék állt. A falakon szerelmi jeleneteket ábrázoló falvédők sorakoztak, köztük még akt is előfordult. A kemencén kívül aztán más tárgy nem is volt a szobában, melyből jobbra is balra is ajtók nyíltak. Mécses is csak a kísérlők kezében lobogott, akinek berliner kendőbe volt eltakarva haloványsárga arca.

— Későn jöttetek! — hallatszott ki egy álmos hang a belső ajtó mögül, a jobbikon meg besietett a tájék rémítgetője.

Veça néni karcsu, magas asszony volt. Ugy hirtelen lobogó fáklyának látszott a feje, amint a lámpafény rávetődött. Két karját mellei alatt fonta össze, csipőit gögösen előrebillentve lépdelt hosszú hálóingszerű ruhájában, mely elütött az itteni viselettől. Szép rózsaszín-piros arca csak akkor mutatkozott meg, amikor Piroska lánya egész közelébe vitte a lámpát. De a hideg fölényt is ez láttatta meg. Szemeiből olyanfajta fény szűr, mint a szuggeráló kígyóéból. Élveteg friss szája úgy mozgott, mintha mart volna.

— Na, megjöttél jómadár — intézte szavait a szépsége előtt meghunyászkodó Laji legény felé, akinek rögtön a békeszerep jutott. Még a rekedt dümnyögése is brekegéssé gyámoltalanodott. — No, mi' hoztál jómadár? Ha nem hoztál semmit, itt se kapsz ám semmit! Hát emez ki?

Végigmért és hidegen rámmosolygott.

— Ez a kérőnásznagyom! — bátorodott meg a vénlegény. — Mára kéretni jöttem a házhoz. Először is bort kérek! — csapta össze markait, duhajsággal takarván izalmát.

Az asszony felkacagott, méregfogai kilátszottak.

— Halljátok, lányok? — tárta ki a balsó ajtót. — Laji kéretni jött. Na melliktek megv hozzá? — vihogott. Fölkelni lányok, még máma lakodalom és nászéjszaka lesz. Eredj lányom, hozz bort.

Az ajtónyitó kamaszlány egy fatartóra helyezte a lámpást és kiszaladt. A lányok rózsaszín hálóingekben jöttek elő első álom után és tőlük telhetőleg kacagtak majd hivatalból, betanításszerűen bemutatkoztak. Biri Barni, Rozina, Hajnal Panni, Csuki Vera. Négyen voltak.

— Ismerlek már benneteket — hahotázott Lajos és nekem tetzelgett trágár mondásokkal.

— Maga is válasszon hát! — mosolygott parancsolóan rá Veca. Láttam gyanakvását, rendőrnyomozónak tartott. Odaléptem hozzá.

— Jöjjön csak asszonyom ide félre. Magától szeretnék előbb tanácsot kérni.

Veca néni akkor már ellenségesen hivatalos volt. Egyet gondolt és egy intéssel szobába küldte a lányokat. A vigyorgó Lajinak, aki részegtet tetetett, belesziszegte a fülébe.

— Kit hoztál a nyakamra, te? — Aztán hozzám fordult. — No, mit akar fiatalember? Milyen tanácsot akar kérni? — Kihívóan rámnézett.

A lány éppen akkor hozta be a bort és Lajos ügyesen kikapta kezéből, de csak egy pillanatig volt benne, mert Veca néni még ügyesebben markolta ki a kezéből. — Itt ugyan nem iszol, mert ez magánház, nem kocsmá. Ez egy tisztességes magánház.

— Hát akkor azok kik? — mókázott Laji, mint szokta. — Tán csak nem a mézes kaptáraid? Van olyan, aki öregebb, mint te. Na, de mi most mulatni jöttünk a sógorommal. Ide azt a bort.

— A sógorod úgy látszik, nem akar mulatni. Nekem nagyon gyanús a sógorod. — mosolygott kelleetlenül.

— Pedig a legjámborabb ember vagyok! — gyávultam én is. Tudtam, hogy nem jó az ilyen veszett némberekkel kikezdeni. — Valóban én is csak tanácsot jöttem kérni — ütöttem el ügyetlen indokkal a dolgot.

Veca néni a szeméből kiláthatta a gyávaságot. Diadalmas, fenyegető tűz lobbant fel rózsaszínpiros arcán.

— Tudjuk mink, hogy kicsoda az a sógor, csak nem izgat bennünket. Minekünk nincs az a hatalmas Uristen, aki a szerelmet megtilthassa. Nem tagadjuk mink — emelte fel szónokiasan kezét —, bizony mink itt fogadunk férfiakat, de ki tilthassa meg nekünk a szeretőt. Ha a nagy büdös urak ott a városon ringyókat tarthatnak, akkor mér nem volna szabad nekünk tisztességesen elmulatozni. Nézze, maga hiába is szaglász itt. Ugy jár maga is, mint a multikori városi legényke. Három napig itt volt, oszt alig tudtuk elküldeni. — A lányok ajtaja mögött felharsánt a röhögés. — Mert mink nem olyanok vagyunk, mint a maguk városiai. Mink élni akarunk, nem annyira a pénz a fontos. Élni, mulatni, enni, inni, élvezni! Ezek itt mind civil asszonyok, leányok. Kérdezze meg tőlük: hívtam egyet is ide? Nem hívtam, de mégis itt vannak. Elzavarni se bírom őket.

— Dehát én is csak mulatni akarok, élni, élni, — szedtem elő minden idealista, bohém lelkeségemet. Veca néni azonban csak

akkor hitt, amikor szemtelenül átvizsgálta okmányaimat. Akkor hirtelen felengedett.

— Ugy, hát maga csak egy írnök papám. Hát akkor kifele lányok. Mutassátok meg, mit tudtok. Nesze te rogyadék a bor — nyújtotta Lajinak. — Rosszul jöttél volna ki velem, ha a sógorod detektív — fenyegette meg.

A rohamot az elbávuult Lajos kapta, mert azért engem, az ismeretlen mégsem mertek körülfogni. Nagyobb volt bennük a tanyasi gatlás. A legény itatta őket s a kamaszlány újravezte az üveget. Én a „Királynő“ közelében maradtam és minden színészi arcmikát igénybevéve, megkezdtem a merész udvarlást, valamennyire is elemeire bontani ezt a különös parasztasszonyt.

— Mit szólna hozzá aranyvirág — mondtam neki —, ha én ma este magát választanám.

Felkacagott és az egyetlen székre ült.

— Hát aztán nem hallotta, hogy én boszorkány vagyok? — Borral kínálták, hosszan ivott, majd aztán félelmesre gyulladtak zöld szemei. — Magát én csak elsatnyítanám, mint ahogyan elsatnyítom az egész környéket. Csorvás fekélyének tartott a pap, pedig ő a legnagyobb kerítő. Száz közül nyolcvan olyan házasságra adja rá az áldást, melybe földért veszik, vagy staféringért a jegyest. Mit tehetek én arról, ha aztán nálam kötnek ki. Ide jár már a fél Csorvás fiatalja. Azt mondják, én bolondítom meg őket? — de én azt mondom, nem kell azokat bolondítani, mert bolondulnak azok maguk is. Most tudja, jerre felénk híznak a gazdagok, van amelyik már nem tudja hova tenni a pénzét, mert földet azt tudja, nem vehet. Az ilyenek tele van a tokás nyaka nyállal az élvezetre, az ilyen mindenre képes. Ragadnak az ilyenek mint légy a fogóra. Látom, maga okos városi ember, nehogy maga is póruljárjon. Látssa, én nem biztatom.

Ujra ittunk, akkor már én is Laji keze ügyébe jutottam. Tudja csuda miért, hencegni kezdett velem és eszébe se jutott Veca néni-vel, a szívszerelmével foglalkozni. Mint egy nagy görbe szúnyog ugrált a lányok sovány teste; szeges álláról csurgott a verejték és folyton teméntelen sokat ivott. Néha pislantott csak felénk bársonykabátjának gallérja mögül, szinte könyörögve és alázatosan szaladt a borosüveggel, gyermeki örvendezéssel örülvén, hogy én olyan jól megértem magam a karcsú bálványával. De aztán újra visszaszaladt a pokrócon hempergő leányokhoz.

Én meg folytattam az ostromot, de kevés sikerrel. Érzelmes kérdéseim, feleleteim csak még ellenszenvesebbé tettek. — Hagyja már abba — kiáltott rám végül is. — Válasszon maga is, oszt menjenek a fenébe. Maga raffinátabb az ördögnél is, maga csak ki akar próbálni.

— Dehogyan akarom — védekeztem sunyin.

— Nézze! Azt hiszi, maga különb? Minden férfi olyan, mint az ott, látja — mutatott Lajira —, kukacok maguk!

A zsvaj, a kacaj erősödött, mert Laji térdénállva, mászva közeledett felénk. Könnyei potyogtak, amikor általános vigalom kö-

zepette odaborult a „királynő“ lábai elé. Ezt a módszert, mint később kiderült, egy kupectól tanulta el ugyanezen a helyen. Két sovány karjával karolta a térdét. „Szeretlek Vecuskám“ — suttogta és egyik elnehezült karjára csuklott. Az asszony elrúgta a részeg embert, akinek sovány feje csak hápogott a rongypokrócon. Mindjárt a kövér Rozina vette pártfogásba.

— Ez így megy minden este. Idejön, berúg és szerelmet vall nekem. Utálatos csavargó — mondotta undorodva.

— Nekem azt mondta, hogy meg akarja kérni a kezét — bökte ki, magam se tudom miért. Tán sajnáltam a fiút.

— Ez nekem a kezem? Azt ugyan nem látja meg egy ronda férfi se. — Felállt a székről. — Na, mit akar, mondja maga is, mert már négy felé jár. Látom, már kocsónyának álltak össze a szemei.

— Én csak magánál tartok ki — válaszoltam. Hisztériás arccal felsikoltott. Akkor láttam, hogy mennyi apró ránc van az arcán. A nagyobbak megredőzték ugyancsak a vastagon rákent rózsaszín púdert.

— Halljátok lányok? — kiáltotta — engem mert megsérteni a bitang.

A lányok hirtelen furiákká változtak s az asszony uszító kiabálása közben közelítettek felénk: „Dobjátok ki őket. ezéért kár volt fölkelnünk“ — rikácsolta.

Hamar kívülkerültem a kapun, de Lajin se kellett soká aggódom. Rozina, a kövér lihegve kilódította mellém. Bennem is volt egy kis bor, sírva összeborultunk. Amennyire emlékszem, én támogattam és valahogy meg akartam magvarázni neki helyzetünket. „Most érik meg a kapitalizmus világa igazán az emberekben... A tanyák rendjét még most bontja meg. A feudális, félelmeiktől megszabadult ember kitört... szennyben alakítja magát... a régi keret helyett, amit az isténfélelem tartott, valahogy erkölcsi rendszerezőnek most új mértéket kell kifaragnia...“ Ilyenféléket dadoghattam, míg végképpen összekevertem a fogalmakat. Elhagyottan ballagtunk az úton és fájdalmunk, szomorúságunk már nem vett föl hús fogalomruhát. Hasznavehetetlen magánosságban sajgott a lelkünk. „Sógor, sógor jaj, de piszok ez az élet“ — sóhajtotta rekedten a józanodó Lajos.

Pedig már a nagy lelki szenny ellentétéként felhullámosodott Keleten a hajnal és rózsaszín markában alhattunk reggel 6 óráig. Ám a szépség nagy összefüggései soha nem vigasztalhatták meg Laji legényt. Ő az életbor mostani forrásánál csak a tajtékos seprő lehetett.

Másnap leütötte hűgát, aki észrevette, hogy zsák búzáat emel el a padlásról.

NAGY SÁNDOR